

Kort sammanfattning

Den här boken är ett inlägg i en omfattande och svåröverblickbar diskussion om klimathotet och dess eventuella effekter på samhället och på människans tillvaro på Jorden. Vår bok skiljer sig från andra inlägg i den debatten i åtminstone tre avseenden.

För det första menar vi att klimatfrågan bara är en del av ett mer omfattande globalt miljö- och naturresursproblem. För det andra menar vi att vad enskilda människor i den situationen främst kan bidra med är att förändra de egna verklighetsbilderna eller – vad vi kallar – sin existensförståelse. Detta är ytterst viktigt, eftersom det är föreställningarna om verkligheten som styr oss som individer i vårt handlande. För det tredje ser vi de enskilda medborgarna som de viktigaste aktörerna i en – som vi uppfattar det – nödvändig kommande förändringsprocess. Den kommer att kräva allas medverkan och kommer att förändra förutsättningarna både för den politiska och kommersiella verksamheten.

Grundbulten i en sådan förändringsprocess utgörs enligt vår mening således av att den enskilde tillägnar sig en ny existensförståelse. Hon och han är idag utsatta för övergripande berättelser om möjligheterna för människor runt om i världen att genom ständig ekonomisk tillväxt förbättra sin materiella standard och

sina samhällen. Om vi har tolkat dagens vetenskapliga kunskap om förutsättningarna för människans tillvaro på Jorden någorlunda korrekt, bygger sådana föreställningar på en illusion. De tar inte hänsyn till de gränser som naturen sätter för människans verksamheter. Globala miljöproblem, klimathot och begynnande bristande tillgång på viktiga naturresurser har gett nya insikter om människans villkor på Jorden och att det faktiskt i dag finns iakttagbara restriktioner för expansion och materiell tillväxt. Om den bedömningen är rimlig, står vi alla inför ett historiskt vägval. Det finns inte bara miljömässiga gränser för en expanderande global ekonomi, utan även sociala gränser för en sådan ekonomisk tillväxt, något som den idag nästan bortglömde engelske ekonomen Fred Hirsch hävdade redan på 1970-talet. När alla fortsätter att öka sin materiella standard, uppstår social trängsel.

Med utgångspunkt i en ny förståelse för de villkor som gäller för människans tillvaro, är det sedan nödvändigt att på nytt ta ställning till väsentliga moralfrågor. Om resurs- och miljöutrymmet på Jorden är begränsat, vad innebär det för våra relationer till varandra? Har vi nu en skyldighet att hela tiden se till alla världsmedborgares bästa och inte begränsa oss till det egna landets medborgare? Här krävs, menar vi, ett ställningstagande. Alternativet är sannolikt gränslösa konflikter, gränslösa i både rum och tid. Konflikterna kan komma att handla om tillgången på vatten, jordbruksmark, energi och råvaror. Konflikter av denna typ kan sedan förvärras ytterligare av politiska, religiösa eller etniska motsättningar.

På basis av en ny existensförståelse och en ny etisk grundsyn får vi som medborgare i en demokrati möjligheter att närma oss politiken på ett nytt sätt. Inom ramen för det som vi kallar ”det politiska” (i anslutning till språkbruket hos den franske samhällsanalytikern Pierre Rosanvallon) kan vi som medlemmar i det civila samhället bidra till att demokratin söker efter sätt att möta de problem som avtecknar sig mot framtidshorisonten. Demokratin ställs hela tiden inför nya situationer och problem. Det innebär att vi måste söka medverka i processer som bidrar både till en förnyelse av

politikens form och till en förnyelse av dess innehåll. Samtidigt finns det anledning för var och en att både reflektera över och med andra diskutera vad ett gott liv egentligen innebär.

Politikens roll inom ramen för en allmän förändringsprocess blir att söka stödja sådana initiativ som är ägnade att underlätta människors anpassning till en historiskt sett ny situation. Viktiga förändringar som krävs är nya former för global samverkan i syfte att uthålligt bevara Jordens miljö och tillgångar på viktiga naturresurser. Samtidigt handlar det om att finna former för en fördelningspolitik inom landet och mellan länder (kanske genom en internationell skattepolitik) som leder till en mer effektiv användning av tillgängliga resurser. Det sista utgår från att ökad materiell förbrukning ger överlägset bättre effekt bland dem som har det fattigt än bland dem som redan lever på en hygglig materiell nivå.

När det sedan gäller att motverka fortsatt negativ påverkan på miljö, klimat och tillgången på ändliga naturtillgångar tror vi att en medveten kombination av bättre teknik och mindre resurskrävande livsstilar utgör en gynnsam kombination. Varken bättre teknik eller livsstilsförändringar kan var för sig få de effekter som framstår som nödvändiga. Vi har i boken prövat denna tanke på fyra områden – vatten, livsmedel, energi och persontransporter – och funnit att kombinationen bör ge goda effekter i de tre senare fallen. Vi ser medelklassen i olika länder som en nyckelgrupp med ett särskilt ansvar med tanke på både dess större ekonomiska handlingsfrihet och dess roll som stilbildande i konsumtionsavseende.

Vi ser till sist med oro på villkoren för opinionsbildningen, när det gäller de långsiktiga problemen. Medierna har en tendens att fokusera på ett problem i taget (för tillfället klimatproblemet) och att under en tid alltför ensidigt belysa just detta problem i ett dramatiserande perspektiv för att senare börja ifrågasätta den bild de själva varit med om att bygga upp. De politiska partierna blir sedan lätt fångar i de föreställningar som medierna skapat. Vi efterlyser därför en bredare medborgerlig dialog om den önskvärda långsiktiga utvecklingen både i vårt eget land och i världen i stort. Vi kan

inte längre bara vänta att politikerna skall ”leverera” det ena efter det andra på olika önskelistor.

Samtidigt utmanar vi läsare av denna bok att på olika sätt reagera på bokens budskap. Detta budskap innehåller egentligen inget i grunden nytt. Det handlar om kända fakta och omständigheter. Vi har dock skapat en ny – eller i varje fall hittills försummad – struktur på basis av ett omfattande underlag av kunskaper, perspektiv och försanthållanden¹.

Vi föreställer oss att läsarna av boken kan komma att tillhöra tre olika kategorier. En kategori utgörs av dem som redan har en uppfattning som helt eller delvis överensstämmer med de synsätt som presenterats i denna bok. De kan kanske ha användning för en del av de argument som vi fört fram, men vi utmanar dem att främst tänka vidare kring de teman som boken behandlar. All kreativ förmåga behövs för att utveckla konstruktiva lösningar.

En annan kategori av läsare utgörs sannolikt av de många som oroats av den senaste tidens diskussion om klimatet men som känner en grundläggande ovisshet om hur man skall tolka de utsikter för framtiden som klimatdebatten gjort aktuella. Vi hoppas att läsare av denna kategori kan känna en viss trygghet vid läsningen av boken genom det lågmälda sätt som vi sökt argumentera på. Vi utmanar dessa läsare att kritiskt pröva hela vår argumentering och att sedan ta ställning till våra huvudteser.

En tredje och sista kategori som kan tänkas – möjligen motvilligt – läsa boken är de som upplever att hela deras hittillsvarande liv och verksamhet ifrågasätts av bokens budskap. Det gäller även partipolitiskt aktiva läsare som kommer att leta efter signalord som antyder att boken skrivits av författare till vänster eller höger i politiken. De kommer nog att bli besvikna på den punkten. Vi utmanar därför alla negativt inställda läsare att söka motbevisa våra påståenden. Vi skulle själva inte bli nedslagna, om de fick rätt och vi hade fel. Livet skulle ju i så fall bli mycket enklare. Dessvärre

¹ Försanthållanden utgörs av föreställningar som uppfattas som sanna eller rimliga utan att det finns en aktuell vetenskapligt acceptabel bevisning

tror vi att de kan komma att gå bet på uppgiften. För vår del ser vi framför oss en tid av stora omställningar både i föreställningsvärlden och i den verkliga världen. Låt oss alla ta itu med de uppgifter dessa omställningar kommer att kräva!